टिळक महाराष्ट्र विद्यापीठ, पुणे

19E

संस्कृत विशारद (बी.ए.) – बहि:स्थ

परीक्षा : डिसेंबर– २०२३

सत्र ३ रे

विषय: व्याकरण – ३ (19E431)

दिनांक :०५/१२/२०२३ गुण :८० वेळ : दु .२.०० ते ५.००

सूचना : १) उजवीकडील अंक त्या प्रश्नांचे गुण दर्शवितात. २) सर्व प्रश्न अनिवार्य.

प्र.१. चत्वारि सूत्राणि स्पष्टीकुरुत। (२०)

१) यथासंख्यमनुदेशः समानाम्। २) अकः सवर्णे दीर्घः। ३) पूर्वत्रासिद्धम्।

४) तुल्यास्यप्रयत्नं सवर्णम्। ५) अचोऽन्त्यादि टि।

प्र.२. चतस्रः संज्ञाः स्पष्टीकुरुत। (२०)

१) गुणः २) संयोगः ३) प्रगृह्यम् ४) संहिता ५) पदम्

प्र.३. पञ्चानां रूपपरिचयं कुरुत। (०५)

१) धनुर्धारिण २) वर्तते ३) गर्हयेत् ४) प्रयुज्य ५) अस्मिन् ६) लुब्धः

प्र.४. पञ्चानां सामासिकपदानां विग्रहं कृत्वा समासनामानि लिखत। (०५)

१) युद्धोद्धतः २) क्षेत्रपालः ३) मन्दहासः ४) हरिद्राकुङ्कुमम् ५) ६) अकारणम्

प्र.५. पञ्च वाक्यानि सूचनानुसारं परिवर्तयत। (०५)

१) धनुर्धारिणः नराः तम् अन्वधावन्। (वाक्यं एकवचने परिवर्तयत।)

२) शिष्याः कालक्षेपणं न कुर्युः। (वाक्यं लोट्लकारे परिवर्तयत।)

३) सर्वेषां दृष्टिः तस्य उपरि एव वर्तते स्म। (स्म निष्कासयत।)

४) पूजकः स्नानं कृत्वा देवम् अपूजयत्।(पूर्वकालवाचकमव्ययं निष्कास्य वाक्यं पुनर्लिखत।)

५) त्वं यथायोग्यं यथासमयं वदसि।(त्वं स्थाने भवान् इति कर्तृरूपं प्रयुज्य वाक्यं पुनर्लिखत।)

६) मात्रा बालकः सम्यक् पाठितः।(वाच्यपरिवर्तनं कुरुत।)

प्र.६. पञ्च सन्धीन् विघटयत। (०५)

१)मासानहोरात्रम् २) विनैव ३) खलस्येयम् ४)क्षणमात्रमपि ५) क्रन्दतीति ६) यस्तु ७) वाप्यशुभम्

प्र.७. त्रयाणां श्लोकानामनुवादं माध्यमभाषया कुरुत। (०६)

१) न भूतपर्वं न कदापि वार्ता, हेम्नः कुरङ्गो न कदापि दृष्टः।
तथापि तृष्णा रघुनन्दनस्य, विनाशकाले विपरीतबुद्धिः।।

२) गृह्णन्तु सर्वे यदि वा यथेष्टं, नास्ति क्षतिः क्वापि कवीश्वराणाम्।
रत्नेषु लुप्तेषु बहुष्वमर्त्यैरद्यापि रत्नाकर एव सिन्धुः।।

३) भवन्ति नम्रास्तरवः फलोद्गमैः
नवाम्बुभिर्दूरविलम्बिनो घनाः।

अनुद्धताः सत्पुरुषाः समृद्धिभिः

स्वभाव एवैष परोकारिणाम्।।

४) लुब्धस्य नश्यति यशः पिशुनस्य मैत्री, नष्टक्रियस्य कुलमर्थपरस्य धर्मः।

विद्या बलं व्यसनिनः कृपणस्य सौख्यं, राज्यं प्रमत्तसचिवस्य नराधिपस्य।।

प्र.८. संवादस्य अनुवादं माध्यमभाषया कुरुत। **(०४)**

अशोकः- आर्य, अयम् अस्माकं दक्षिणतः कः वृक्षः?

सुरेन्द्रः- वत्स, अयं निम्बः। अस्य पर्णानि लघूनि तिक्तानि च सन्ति। फलानि पीतानि सन्ति।

भारती - आर्य, अपि अस्ति अत्र आम्रवृक्षः?

सुरेन्द्रः- वत्से, अयम् अस्माकं पुरतः एव आम्रः।

अशोकः- यत्र कोकिलाः मधुरं कूजन्ति स एव कश्चित् आम्रवृक्षः।

सुरेन्द्रः- आम्, सः एव आम्रवृक्षः। एतेषु आम्रः अधिकं शोभते।

भारती - आर्य, आम्रवृक्षः मह्यं बहुतरं रोचत।

प्र.९. अधोलिखितं गद्यांशं संस्कृतेन अनुवदत। **(१०)**

चन्द्र, सूर्य हे सृष्टिदेवतेचे दोन डोळे आहेत. चन्द्र रात्रीच्या वेळी प्रकाशतो. त्याचा प्रकाश पांढरा आणि अति थंड असतो. चन्द्राच्या प्रकाशाला चांदणे म्हणतात. चन्द्राची कोर शंकर मस्तकावर धारण करतो. पौर्णिमेला पूर्ण चन्द्राचे बिम्ब असते. पूर्णचन्द्र सागराचा परममित्र आहे. चन्द्र सागरमंथनातून उत्पन्न झाला अशी आख्यायिका प्रसिद्ध आहे.

लहान मुले चंद्राला मामा म्हणतात. काव्यात चंद्राला विशेष स्थान आहे.